

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ**

ISSN 1857-7229

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
YEARBOOK**

ГОДИНА 1

VOLUME I

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF LAW**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ПРАВЕН ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF LAW**

За издавачот:
Проф. д-р Стеван Алексоски

Издавачки совет

Проф. д-р Саша Митрев
Проф. д-р Блажо Боев
Проф. д-р Борис Крстев
Проф. д-р Стеван Алексоски
Доц. д-р Љупчо Сотироски
М-р Ана Никодиновска

Редакциски одбор

Проф. д-р Стеван Алексоски
Доц. д-р Јован Ананиев
М-р Ана Никодиновска

Главен уредник

Проф. д-р Стеван Алексоски

Одговорен уредник

Доц. д-р Јован Ананиев

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Печати

Печатница „2-ри Август“ - Штип
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“-Штип
Правен факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Saša Mitrev, Ph.D
Prof. Blazo Boev, Ph.D.
Prof. Boris Krstev, Ph.D.
Prof. Stevan Aleksoski, Ph. D
Ass. Prof. Ljupčo Sotirovski, Ph. D
Ana Nikodinovska, M.A.

Editorial staff

Prof. Stevan Aleksoski, Ph. D
Ass. Prof. Jovan Ananiev, Ph. D
Ana Nikodinovska, M.A.

Managing editor

Prof. Stevan Aleksoski, Ph. D

Editor in chief

Ass. Prof. Jovan Ananiev, Ph. D

Language editor

Danica Gavrilovska-Atanasovska
(Macedonian)

Technical editor

Slave Dimitrov
Blagoj Mihov

Printing

„Vtori Avgust“ - Stip
Printing No 300

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Stip
Faculty of law
Krste Misirkov b.b.,
PO box 201, 2000 Stip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENT

ПРЕДГОВОР

м-р Ана НИКОДИНОВСКА БИО-БИБЛИОГРАФИЈА НА ПРОФ. Д-Р ВАНЧЕ СТОЈЧЕВ	9
д-р Стеван АЛЕКСОСКИ НИСКАТА РЕЗИЛИЕНТНОСТ И КРИМИНОГЕНИТЕ ОСОБИНИ НА ЛИЧНОСТА НА МАЛОЛЕТНИТЕ ДЕЛИКВЕНТИ ВО РМ	25
д-р Јован АНАНИЕВ УЛОГАТА НА ПАРТИСКОТО ЧЛЕНСТВО ВО ВНАТРЕПАРТИСКИТЕ АКТИВНОСТИ И ВО ИЗБОРНАТА КАМПАЊА	49
д-р Војо БЕЛОВСКИ НАЧЕЛО НА НЕДИСКРИМИНАЦИЈА - ЗАБРАНА НА ДИСКРИМИНАЦИЈАТА	63
д-р Тодор ВИТЛАРОВ УЛОГАТА НА ЈАВНИОТ ОБВИНИТЕЛ ВО НОВИОТ НАЦРТ НА ЗАКОНОТ ЗА КРИВИЧНАТА ПОСТАПКА	77
м-р Илија ГРУЕВСКИ СТРУКТУРАТА НА КАПИТАЛОТ КАКО ФАКТОР ВО ВРЕДНУВАЊЕТО НА ПРЕТПРИЈАТИЈАТА И ИНВЕСТИЦИОНИТЕ ВЛОЖУВАЊА	87
м-р Олга ЃУРКОВА КАЗНЕНО-ПРАВНА УРЕДЕНОСТ НА ПРОИЗВОДСТВО И ДИСТРИБУИРАЊЕ НА ДЕТСКА ПОРНОГРАФИЈА ПРЕКУ МАС - МЕДИУМИТЕ (СВЕТСКО И МАКЕДОНСКО ИСКУСТВО)	107
м-р Андон МАЈХОШЕВ БЕЗБЕДНОСТА И ЗДРАВЈЕТО НА РАБОТНИЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА	129
м-р Наташа МАКСИМОВА, м-р Влатко Т. ЈОВАНОВСКИ, м-р Лимонка ЛАЗАРОВА КОМПЈУТЕРСКА И МРЕЖНА БЕЗБЕДНОСТ НА СИСТЕМИ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ДОКУМЕНТИ	147
д-р Елизабета МИТРЕВА, м-р Весна ПРОДАНОВСКА ПРОЕКТИРАЊЕ И ИМПЛЕМЕНТИРАЊЕ НА TQM СИСТЕМОТ ПРЕКУ ТИМСКАТА РАБОТА	155

м-р Кристина МИШЕВА ДРУШТВО ЗА УПРАВУВАЊЕ СО ОТВОРЕНИ ИНВЕСТИЦИСКИ ФОНДОВИ.....	169
м-р Горан НАЦИЌ ПРЕДМЕТОТ НА ПРИМЕНА НА РЕГУЛАТИВАТА БР. 44/01.....	183
м-р Ана НИКОДИНОВСКА ПРАВОТО НА САМООПРЕДЕЛУВАЊЕ НА НАРОДИТЕ И ПРАВОТО НА СЕЦЕСИЈА КАКО ПОСЛЕДНА ИНСТАНЦА ОД ПРАВОТО НА САМООПРЕДЕЛУВАЊЕ	197
д-р Владо ПОПОВСКИ ТАНЗИМАТСКИТЕ РЕФОРМИ И СТАТУСОТ НА МАКЕДОНСКИОТ НАРОД ВО ТУРСКАТА ИМПЕРИЈА ВО ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XIX И ВО ПОЧЕТОКОТ НА XX ВЕК	213
Марија РАДЕВСКА ОБЛИГАЦИОНИ ОДНОСИ НАСТАНАТИ СО ПРИЧИНУВАЊЕ ШТЕТА ВО МАКЕДОНСКОТО ПРАВО	229
м-р Страшко СТОЈАНОВСКИ НАЦИИТЕ И НАЦИОНАЛИЗМОТ НА БАЛКАНОТ.....	249
Анета СТОЈАНОВСКА ПРОЦЕСОТ И МЕТОДИТЕ НА ПРИЗНАВАЊЕ НА ДРЖАВИ.....	265
м-р Борка ТУШЕВСКА АКРЕДИТИВОТ КАКО СРЕДСТВО ЗА ПЛАЌАЊЕ ВО МЕГУНАРОДНИОТ ПРОМЕТ.....	275

ПРЕДГОВОР

Правниот факултет во Кочани, кој е основан на 27 март 2007 година како дел од поширокото семејство во рамките на Универзитетот „Гоце Делчев“, ја одбележа третата година од своето постоење. Почетоците на оваа високообразовна институција се карактеризираа со слаба кадровска и просторна екипираност, но беа поткрепени со силен елан и ентузијазам, и со уште поголема желба да се твори и да се придонесе во унапредувањето на високообразовните процеси во Република Македонија. Сето ова е во чекор со евроинтегративните процеси на постојана примена на европските методи и стандарди во научно-образовниот процес и на безрезервно залагање за обезбедување на квалитетно образование за нашите студенти.

Ние сметаме дека вечната движечка сила на науката и образованието е когнитивниот момент на осознавање на највозвишените *вредности* на човековото битие - знаењето, умењето, вистината и честа - без кои не може да се замисли ниедно современо општество.

Во тие рамки, ова прво издание на Годишниот зборник на Правниот факултет претставува заокружување на првата етапа од целите што си ги поставивме во почетокот и што продолжуваме да ги остваруваме преку: образување на стручно-научни кадри од областа на правото, јавната администрација, европското право и новинарството на прв и втор циклус на студии; спроведување во континуитет на европскиот модел на едукација, на европските стандарди и трендови во вкупниот образовен процес; промовирање на научноистражувачки проекти, со цел да се негува и унапреди научната и развојната мисла и да се овозможи нивна практична примена во секојдневниот живот.

Ad perpetuam rei memoriam, ни претставува особена чест да го споменеме и големецот – еден од основачите и творците на Правниот факултет, без кого Факултетот немаше да биде она што е сега, и кому, впрочем, му го посветуваме овој Зборник - професорот д-р Ванче Стојчев.

Штип, декември 2009 година

Проф. д-р Стеван Алексоски, декан

Проф. д-р ВАНЧЕ СТОЈЧЕВ
(15.2.1951 г., Црвулево – 30.9.2009 г., Скопје)

КАЗНЕНО-ПРАВНА УРЕДЕНОСТ НА ПРОИЗВОДСТВО И ДИСТРИБУИРАЊЕ НА ДЕТСКА ПОРНОГРАФИЈА ПРЕКУ МАС-МЕДУИМИТЕ (СВЕТСКО И МАКЕДОНСКО ИСКУСТВО)

Апстракт: Интернетот е комплексна, анархична и мултинационална средина во којашто основните концепти на регулирање на содржините се многу тешко применливи. И покрај генералната перцепција, Интернетот не може да биде рај на беззаконието. Постои генерален консензус дека границата на слобода во половата определеност и слободното изразување треба да биде повлечена пред детската порнографија којашто е недозволив, нехуман и неприроден чин. Водејќи се од сериозноста на овој проблем, многубројни меѓународни организации и тела се посветени на експлицитно, недвосмислено и прецизно оформување на правната рамка за овој вид на криминалитет. Со таа цел, донесени се многубројни конвенции, декларации, протоколи, резолуции, понатаму, одржани се многубројни средби и конференции со цел да се хармонизира законодавството на овој план.

Клучни зборови: *детска порнографија, дете, малолетник, псевдо-фотографии, порнографски материјал, Интернет, меѓународна легислатива.*

CRIMINAL LEGISLATIVE REGARDING THE PRODUCEING AND DISTRIBUTION OF CHILD PORNOGRAPHY TRY MASS – MEDIA (WORLD AND MACEDONIAN EXPIRIENCE)

Abstract: Internet is complex, anarchic and multi – national environment in which the basic concepts of regulating contents are difficult to be applied. Despite, the general perception, Internet can't be a paradise for unlawfulness. There is a general consensus that sets the limit of freedom of sexual orientation and freedom of expression. This consensus doesn't include child pornography which is prohibited, inhuman and unnatural act. Because of the seriousness of this problem, it's been treated by numeral international organizations which are enthusiastic about explicit, without ambiguity and precise construction of the law frame for this kind of criminal phenomenon. Therefore, numerous Conventions, Declarations, Protocols, Resolutions etc are been brought, also numerous agreements, conferences were held with the purpose of harmonization of law in this matter.

Key words: *Child Pornography, child, minor, pseudo photography, pornographic material, Internet, international legislative.*

Дефинирање на поимот детска порнографија

Сведоци сме на многубројните обиди, на сите владини и невладини тела, да се маргинализираат порнографските содржини на Интернет. Од сите порнографски содржини достапни преку сите видови на медиуми, детската порнографија е основна мета на законодавците. Детската порнографија е доказ за сексуалната злоупотреба на децата, освен во случаите кога се работи за псевдо-фотографии.

Постојат повеќе концепции (на реализам¹, на тенденција² и на објект³), чијашто цел е да придонесат за разграничувањето на морално недопуштената, општествено штетната и казнива порнографија од она што е уметнички, естетски креативно и прифатливо.

Општ принцип што се применува во повлекувањето на „**границата на толеранција**“ е да се поаѓа од барањето уметничкото или друго дело да се оценува како целина, со сите негови реперкусии на претежно позитивно или претежно негативно влијание, да се поаѓа од тоа дали неговата генерална тенденција е естетско доживување, научно или друго корисно сознание, или пак исклучително сексуално доживување.⁴

Некои автори⁵ со право сметаат дека како казниви треба да се оценат повеќе сегменти од социјалниот живот, меѓу кои најбитни се: контактирањето преку компјутерско-комуникациски средства или на друг начин, што има за цел заведување на малолетници кои не наполниле 14 години; понатаму овозможувањето пристап на малолетници, без пречки, кон порнографски материјал и детска порнографија што подразбира и производство и дистрибуција и поседување.

1) Според оваа концепција под порнографија се подразбира хереалистичен начин на прикажување на сексуалните појави, со што насилно се фалсификува суштината на сексуалното; Камбовски, В. Казнено право - посебен дел, Просвето дело, Скопје, 2003 година, стр.222

2) Според оваа концепција, одлучувачка е целта поради која се прикажуваат ваквите содржини, односно дали целта е побудување на сексуалниот нагон или нешто друго; Ibid, стр.222

3) За оваа концепција порнографијата е грубо прикажување на сексуалните нагони што предизвикува деградирање на човекот на ниво на обичен објект на половите желби; Ibid, стр.222

4) Stojanovic, B. Krivicno-pravni aspekt pornografije, JRKK, стр.100.

5) Jenkins, P.: Beyond tolerance: child pornography on the Internet, NEW YORK UNIVERSITY PRESS, 2001, стр.8; во понатамошниот текст Jenkins, p.

Од 1969 до 1979 година е периодот познат како „10-годишно лудило“ меѓу уживателите на ваквите материјали. Овој период се смета и за еден од најкобните за детска порнографија. Имено, во овој период скандинавските земји, од кои посебно Данска⁶, ќе станат едни од светските произведувачи на вакви материјали. Типични за овој период се и печатените материјали од кои многу весници ќе развијат силен бренд. Меѓу најпознатите ќе ги вброиме: Children-Love, Lolita, Lolliots, Nudist Moppets и Bambina-Sex. Оваа декада ќе заврши со мултимилионска заработка на производителите и дистрибутерите на детска порнографија. Билионската заработка од 2,4 билиони долари ќе следи во наредната декада во која ќе бидат експлоатирани 1,2 милиони деца.⁷

Терминот „порнографија“ за прв пат ќе биде дефиниран во Oxford English Dictionary во 1857 година. Овој поим ќе ги опфати француските ракописи во кои се опфатени проституцијата, безобразност, непристојност, бесрамност, безобразни / срамотни зборови.⁸ Поимот детска порнографија е дефиниран многу подоцна. Сеопфатноста на овој поим во светските законодавства е различна. Во таа смисла, во американското законодавство⁹ овој поим е екстензивно определен и истиот е дефиниран на следниов начин:

под поимот „детска порнографија“ се подразбира секој визуелен приказ¹⁰, вклучувајќи фотографија, филм, видео, слика или компјутерски произведена¹¹ или модификувана слика или фотографија, без разлика дали е произведена или направена електронски или механички, која содржи очигледни сексуални дејства¹², каде што:

6) Еден од најпознатите порнографски филмови во кој субјект се малолетници кои не наполниле 14 години е снимен токму во Данска под наслов - Rodox/Color Climax.

7) Jenkins, P.: стр.34.

8) Ferraro, M., Casey, E., McGrath, M.: INVESTIGATING CHILD EXPLOITATION AND PORNOGRAPHY: THE INTERNET, THE LAW AND FORENSIC SCIENCE, Elsevier Academic Press, 2005, стр. 9.

9) Во глава 18 од US Code од 8 јануари 2008 година; достапна на http://www.law.cornell.edu/uscode/18/usc_sec_18_00002256----000-.html, последен пат отворена на 4.10.2009 година.

10) „визуелен приказ“ вклучува неразвиен филм или видеокасета, секоја data зачувана на компјутерски диск или во која било друга електронска форма, а којашто може да се конвертира во визуелна слика.

11) „продуцирање“ значи производство, режирање, мануфактура, издавање, објавување или рекламирање.

12) за целите на член 8 (В) од оваа секција под поимот очигледни сексуални дејствија се подразбира — (i) графички сексуален однос, којшто вклучува однос гениталии со

- визуелниот приказ вклучува малолетник¹³ кој врши очигледни сексуални дејства;
- таквиот визуелен приказ е слика, компјутерска фотографија или компјутерски произведена фотографија на која очигледно¹⁴ се гледа дека малолетник учествува во сексуални дејства или
- таквиот визуелен приказ е создаден, креиран, адаптиран, или модифициран за да на него очигледно се распознава дека очигледно малолетно лице¹⁵ учествува во очигледни полови дејства.

Поимот детска порнографија е дефиниран во член 2 од *Факултативен протокол кон Конвенцијата за правата на детето кој се однесува на продажба на деца, детска проституција и детска порнографија*¹⁶ на следниов начин: ... *детска порнографија значи преставување на дете, вклучено во реални или симулирани експлицитни сексуални активности со какви било средства или какво било преставување на половите органи на детето, пред сè, за сексуални цели.*

Во Македонското законодавство поимот детска порнографија за првпат е воведен со Новелата на КЗ од 15 јануари 2008 година. Истиот е дефиниран во член 122 од КЗ на РМ: *Под детска порнографија се подразбира порнографски материјал кој визуелно прикажува очигледни*

гениталии, орално – генитално, анално – генитални или орално – анално, без разлика дали станува збор за лица од ист или спротивен пол, или симулиран сексуален однос, при што гениталиите, градите или „срамната“ област е видлива; (ii) графички симулации; (I) бруталност, грубост, свирепост, противприроден однос; (II) мастурбација; (III) садистичко или мазохистичко однесување; (iii) графички или симулирани егзибиции на гениталите или срамната област.

13) под поимот „малолетник“ кое било лице на возраст под 18 години;

14) поимот „очигледно“ кога се користи во однос на виртуелните слики, означува виртуелно несомнени слики, во смисла на тоа дека и просечен човек кој ја гледа виртуелната слика може да заклучи дека на сликата има малолетник инволвиран во очигледни полови дејства. Оваа дефиниција не се однесува на цртежи, цртани филмови, скулптури или уметнички слики.

15) „очигледно малолетно лице“ е дефинирано како — (A) лице кое — (i) (I) лице кое било малолетник кога визуелната слика била создадена, креирана, адаптирана или модифицирана; или

(II) чијашто слика кога било малолетно е искористена за креирање, адаптирање или модифицирање на визуелен приказ и (ii) може да се распознае дека станува збор за одредено лице препознавајќи го по ликот, некоја особена карактеристика како, на пример, белег или сл.; и (B) нема да се бара да се докаже идентитетот на лице кое е очигледен малолетник.

16) Факултативен протокол кон Конвенцијата за правата на детето кој се однесува на продажба на деца, детска проституција и детска порнографија „Службен весник на РМ“ бр.44/2003 година.

*полови дејствија со малолетник или очигледни полови дејствија со лице кое изгледа како малолетник, или реални слики кои прикажуваат очигледни полови дејствија со малолетник.*¹⁷

Начини на пренесување на детска порнографија

Се поставува прашањето: кои се начините преку кои се дистрибуира односно разменува детската порнографија и дали истите можат да се идентификуваат, а со тоа и да се зауздат?

За да може да се следи, а воедно и да се упрости, комуникацијата при користењето на Интернет, секој компјутер при секоја трансакција којашто ја врши преку Интернет мора да биде идентификуван. Од овие причини, Интернетот примарно користи IP (Internet Protocol) адреси коишто се состојат од сет од броеви од 1 до 255. Со овие IP адреси се идентификува Интернет конекцијата. Овие IP адреси можат да бидат статични и динамични. Така, на пример, серверите, како што е www.missingkids.org, имаат статична IP адреса, додека dial-up корисниците имаат IP адреси коишто врз основа на принципот random ги дава Банката на модеми којашто е управувана од Internet Service Provider (ISP). Овие адреси се динамични, затоа што при секое поединечно приклучување на Интернет му се дава различна IP адреса на корисникот. Генерално гледано, сите корисници кои користат кабелски оператори, DSL или друга high-speed конекција имаат динамични IP адреси. Тоа, практично, би можело да значи дека не може да се идентификува IP адресата од која се посетувани сајтовите со детска порнографија, затоа што доколку таквите луѓе имаат познавања од компјутерска технологија тогаш веднаш по посетата на таквите сајтови / форуми би го рестартирале модемот и при повторното вклучување на Интернет би добиле нова IP адреса. Меѓутоа, доколку Интернет провајдерите би се задолжиле со водење на евиденција која IP адреса ја имал секој корисник во одреден момент тогаш би можел да се и идентификуваат посетителите на ваквите сајтови, форуми и сл.

Еден од начините на испраќање / примање на вакви содржини е секако **e-mail** односно електронска пошта. За придружување на комуникацијата помеѓу обожавателите на ваквите материјали истите ги користат и т.н. **Newsgroups** каде што повеќе корисници од сите страни на светот формираат група која ги обединува интересите и ги задоволува потребите на нејзините членови. Така, на пример, групите како што се *alt.binaries.pictures.erotica*.

17) Со чл.1 од Законот за изменување и дополнување на Кривичниот закон („Сл.весник на РМ“ бр. 7 од 15.1.2008 година) е додаден нов став 21 кој со Законот за изменување и дополнување на Кривичниот закон („Сл. весник на РМ“ бр.114 од 14.9.2009 година) преминува во став 24

children и *alt.binaries.pictures.erotica.pre-teen (abpep-t)* во своето членство вбројуваат педофили коишто разменуваат детска порнографија. Со цел да не бидат идентификувани овие групи често го менуваат своето име но скоро секогаш во својот назив содржат збор којшто алудира на содржината на материјалот кој се разменува во групата.¹⁸ *Newsgroups* се слични на **electronic bulletin board systems (BBS)** или електронските огласни табли. **Discussion board** е слична на *newsgroups* во начинот на испраќање на пораките што центрифугално се движат околу зададената тема и истите се несинхронизирани. Единствената разлика е во местото каде што се чуваат пораките. Кај *newsgroups* истите се чуваат серверите коишто се администрирани насекаде во светот од различни луѓе, додека кај *discussion boards* пораките се наоѓаат на единствен сервер во одржуван од креаторот на ваквите „огласни табли“. *Bulletin board systems* се, исто така, слични на претходниве два начини на комуникација. И овие „огласни табли“ имаат огромен придонес во распространувањето на детската порнографија. Истите постојат уште пред појавата на компјутерската технологија, а по појавата на првиот персонален компјутер тие се првото електронско медиумско средство што ќе биде искористено за препраќање на детска порнографија. Наредното популарно медиумско „катче“ за детска порнографија датира од 1989 година преку иновацијата на јазик за маркирање на хипертекст или **hypertext markup language (HTML)** којшто го овозможил креирањето на **веб-страница**. Веб-страницата е сет од фајлови наречени “Web pages” коишто се достапни преку Интернет. Овие фајлови содржат слики, текст, звук, видео и комбинации од сите претходно наведени фајлови. Секој веб-сајт има своја адреса - Uniform Resource Locator или скратено URL. Сопственикот на веб-страницата ја резервира својата URL адреса преку сервис кој продава адреси. Повеќето земји имаат црни листи на веб-сајтови кои ги укинуваат веднаш по утврдувањето дека на истите има порнографски материјал со деца.

Понов медиум којшто е во прилог на овој криминалитет се т.н. **Chat rooms** или „соби за разговор“. Овој разговор е вистински, директен помеѓу две или повеќе лица. Истиот се одвива во виртуелна соба за разговор. Секој од учесниците има свој псевдоним. Овој разговор е сличен на телефонскиот со тоа што неговата предност е што можат симултано да учествуваат повеќе луѓе или групи. **Instant Messaging (IM)** е сличен медиум на претходниот и се состои во праќање и добивање на пишани пораки. Разликата со претходниот медиум е што овде примачот на пораките мора да се согласи на трансферот на пораки со одредено лице. На

18) На пример, Candyman E - group

овој начин на престапниците не само што им е олеснета комуникацијата, туку тие се во можност да стапат во контакт со 50 до 60 потенцијални жртви истовремено.¹⁹ Најновиот крик на технологијата – **веб камерите** овозможија Интернетот да се претвори за рај на уживателите на ваквите материјали. **Peer-to-peer (P2P)** апликациите сè уште не се експлоатирани во голема мера од извршителите на оваа група на кривични дела. Оваа програма легитимно се користи за трансфер на музика, клипови и слични материјали додека од злоупотребувачите на овој вид на комуникација истата се користи за трансфер на детска порнографија.

Детската порнографија во меѓународните документи

Регулирањето на проблематиката за унапредување на правата на детето, во глобални рамки, достигна најголем прогрес во 1989 година, кога Генералното собрание на Обединетите нации ја усвои Конвенцијата за правата на детето. Оваа Конвенција, прифатена и ратификувана во Република Македонија во 1993 година, претставува надградба на Декларацијата за правата на детето од 1959 година, а истата во рекордно време беше прифатена од потребниот број држави членки на Обединетите нации и влезе во сила само една година по нејзиното усвојување. Со Конвенцијата ќе бидат утврдени фундаменталните права на секоја индивидуа на возраст под 18 години²⁰. Овие права се дел од меѓународното право. Детската порнографија е уредена генерално во членот 34 од Конвенцијата.²¹

Кон оваа Конвенција ќе следат многубројни меѓународни документи меѓу кои значајна да се напомени е Декларацијата и Агендата за акција усвоени на Светскиот конгрес против комерцијалното сексуално искористување на деца, одржана во Стокхолм од 27 до 31 август 1996 година. Од овие причини ќе бидат организирани и многубројни конференции на кои

19) Ibid, стр.37

20) Ferraro, M., Casey, E., McGrath, M.: INVESTIGATING CHILD EXPLOITATION AND PORNOGRAPHY: THE INTERNET, THE LAW AND FORENSIC SCIENCE, Elsevier Academic Press, 2005, стр. 18

21) Државите потписнички се обврзуваат да ги штитат децата од сите облици на сексуално искористување и сексуално малтретирање. За таа цел државите-членки особено ќе ги преземат сите билатерални и мултилатерални мерки за спречување на: А) наведување или принуда на детето за учество во која и да е сексуална активност; Б) искористување на децата за проституција или други незаконски сексуални дејства; В) искористување на децата во порнографски престапи и материјали. <http://www.childrensembassy.org.mk/WBStorage/Files/konvencija%20celosna.pdf> , Последен пат отворена на 10.10.2010 година;

ќе бидат донесени заклучоци што ќе преставуваат основа за натамошната легислација и прецизна инкриминација на детската порнографија на Интернет и другите развиени технологии. Таква конференција е Меѓународната конференција за борба против детската порнографија на Интернет, одржана во Виена во 1999 година, на која е донесен заклучок кој повикува на широка инкриминација на производството, дистрибуцијата, извозот, преносот, увозот, намерното поседување и рекламирање на детска порнографија и во којшто е потенцирано значењето на поблиската соработка и партнерство меѓу владите и Интернет индустријата.

Во контекст на Конвенцијата за правата на детето ќе биде додаден *Факултативен протокол кон Конвенцијата за правата на детето, кој се однесува на продажба на деца, детска проституција и детска порнографија* усвоен на 25 мај 2000 г. во Њујорк. Истиот е потпишан од Р.Македонија на 17 јули 2001 г., ратификуван на 17 октомври 2003 г. кога и стапи во сила.²²

Како релевантен меѓународен документ од оваа област ќе ја спомнеме и **Конвенцијата за кибернетскиот криминалитет** (Convention on Cybercrime, ETS бр. 185) која Р. Македонија ја има потпишано на 15 септември 2004 г., а стапи во сила на 1 јануари 2005 г.²³

22) Факултативен протокол кон Конвенцијата за правата на детето кој се однесува на продажба на деца, детска проституција и детска порнографија „Службен весник на РМ“ бр.44/2003 година,

23) Конвенцијата за кибернетскиот криминалитет „Службен весник на РМ“ бр.41/2004 година. Во член 9 од Конвенцијата стои: Секоја страна ќе усвои такви законодавни и други мерки кои се неопходни со домашното право да се инкриминираат односно предвидат како кривични дела, кога со умисла и противправно, се вршат следниве дејствија:

а) се произведува детска порнографија, со цел нејзина дистрибуција преку компјутерски систем;

б) се нуди или на друг начин се прави достапна детска порнографија преку компјутерски систем;

в) се дистрибуира или пренесува детска порнографија преку компјутерски систем;

г) се набавува детска порнографија преку компјутерски систем за себе или за друг;

д) се поседува детска порнографија во компјутерски систем или медиум кој служи за чување на компјутерски податоци.

Во смисла на став 2 од овој член, изразот „детска порнографија“ означува порнографски материјал кој визуелно прикажува:

а) очигледен сексуален чин со малолетник;

б) очигледен сексуален чин со лице кое изгледа како малолетник;

в) реални слики кои прикажуваат очигледен сексуален чин со малолетник.

Во смисла на став 2 од овој член, изразот „малолетник“ ги опфаќа сите лица под 18-годишна возраст. Меѓутоа, страната може да предвиди и пониска старосна граница, која не смее да

Останати релевантни меѓународни инструменти и програми на ова поле, коишто исто така се со особена важност се: Акцискиот план донесен на Третиот самит на шефови на држави и влади на Советот на Европа (Варшава, 16-17 мај 2005 год.), кој повикува на разработка на мерки за спречување на сексуалната експлоатација на децата; Препораката број Р(91)11 на Комитетот на министри што се однесува на сексуалната експлоатација, порнографијата и проституцијата, и тргувањето со деца и помлади полнолетници, Препораката Рец (2001)16 за заштита на деца од сексуална експлоатација и Конвенцијата на Советот на Европа за борба против трговија со луѓе (ЕТС бр.197); Европската конвенција за уживање на детските права (1996, ЕТС бр.160); Протоколот за спречување, борба и казнување на трговија со луѓе, посебно жени и деца кои ја надополнуваат Конвенцијата на Обединетите нации против транснационалниот организиран криминал, како и Конвенцијата на Меѓународната организација на трудот што се однесува на забрана и итно постапување за елиминација на најлошите форми на детски труд; Рамковната одлука на Советот на Европската унија за борба против сексуалната експлоатација на деца и детска порнографија (2004/68/JXA) Рамковната одлука на Советот на Европската унија за учество на жртвите во кривичните постапки (2001/220/JXA) и Рамковната одлука на Советот на Европската унија за борба против трговија со луѓе (2002/629/JXA); Стокхолмската декларација и агенда за постапување донесена на Првиот светски конгрес против комерцијална сексуална експлоатација на деца (27-31 август 1996 г.), Глобалната обврска од Јокохама усвоена на Вториот светски конгрес против комерцијална сексуална експлоатација на деца (17-20 декември 2001 г.), Обврската и Планот за акција од Будимпешта усвоени на Подготвителната конференција за Вториот светски конгрес против комерцијална сексуална експлоатација на деца (1-21 ноември 2001 г.), Резолуција ЕС-27/2 на Генералното собрание на Обединетите нации „Свет по мерка на децата“ и тригодишната програма „Градење на Европа за и со децата“ усвоени по Третиот самит и утврдени на Конференцијата во Монако (4-5 април 2006 г.).

биде пониска од 16 години.

Секоја страна може да го резирвира правото да не ги применува, во целост или делумно, точките г и д од ставот 1 и точките б и в од ставот 2 на овој член.

Детската порнографија во странските законодавства Америка

Со цел да го заузди неконтролираното производство, дистрибуирање и поседување на детска порнографија, Владата на САД во повеќе наврати презема легислативни чекори. Како прв таков се смета контроверзниот Communications Decency Act (CDA) од 1995 г., којшто набрзо ќе биде укинат од Врховниот суд на САД. Меѓутоа, историјата на детската порнографија во Америка датира од многу поодамна. Така, во Лос Анџелес во 30-тите години на минатиот век избил еден од најголемите скандали со порнографски материјал на којшто имало девојчиња на возраст под 14 години, од кои повеќемина биле киднапирани од сиропиталишта. Ваквите непристојни слики ќе станат дел од американската кинематографија, каде што во најпознатите филмови²⁴ ќе бидат прикажани слики со голи малолетни девојки.

Во 1996 година ќе биде донесен US Telecommunications Act 1996 г. во кој ќе бидат вклучени некои од инкриминациите од CDA 1995 г. Целта на овој акт е да се направи што е можно порестриктивна достапноста и пристапот на малолетници до порнографски материјали. Инкриминациите за детската порнографија во САД се опишани погоре во овој труд. Инаку, САД е потписник на Конвенцијата за правата на детето, Факултативен протокол кон Конвенцијата за правата на детето кој се однесува на продажба на деца, детска проституција и детска порнографија и Конвенцијата за компјутерски криминалитет.

Детска порнографија во земјите-членки на ЕУ

Европската унија засилено работи да ја спречи детската порнографија *онлајн* со гонење на луѓето кои профитираат од сајтовите со детска порнографија. При ваквите активности е оформена поширока соработка меѓу поголемите компании и организации во Европа, заедно со полицијата за споделување на личните податоци за таквите луѓе. Во соработката се вклучени компании за кредитни картички (Visa, Mastercard...), ИТ компании (Microsoft, Ebay...) интернет провајдери, невладини организации, полицијата и Европската комисија.

24) Taxi Driver, Alice's Restaurant, Night Moves, Pretty Baby итн. Jenkins, P.: стр. 30-32.

Одредени извори ситуацијата ја оценуваат како „екстремно драматичната“ поради што Европската унија има издвоено 17 милиони евра инвестиции во „борба против производството, дистрибуцијата и продажбата на детска порнографија“. Статистички гледано:

- 39% од порнографските слики се со деца од 3 до 5 години, 19% се под 3 години;
- во 2003 година бројката на педофилската содржина онлајн се дуплирала;
- во 2007 година има 16% повеќе порнографски слики онлајн;
- Telefono Azzurro (Италија) во 2007 година работеле на 192 случаи од кои 45% биле меѓу 0 и 5 години;
- Child Focus (Белгија) во 2007 година имале 2.562 случаи и сл.²⁵

Покрај многубројните извори на правото во **Велика Британија**, коишто се однесуваат генерално на порнографијата, ова Кралство во целина го има уредено и секој можен аспект на злоупотреба на децата за детска порнографија. Такви се, на пример, двата статута - *Obscene Publications Act 1959* и *1964*, *Criminal Justice Act 1988*, понатаму *Protection of Children Act 1978* кој ќе биде ревидиран со *Criminal Justice and Public Order Act 1994* ('CJPOA 1994') којшто, исто така, се однесува на порнографијата на Интернет и сл. Со CJPOA 1994 ќе биде воведен концептот за псеудотофотографии од деца. Псеудотофотографиите технички се фотографии, но тие се создадени преку манипулирање со помош на компјутерски софтвер, при што на веќе постоечка слика на којашто има порнографски содржини се додава/ат малолетник/ци. Така, на пример, се додава детска глава на тело на полнолетник или на тело на друго дете, со што се создава слика без вистинско вклучување на дете во неа. Постојат извесни обиди ваквото дело да се декриминализира, затоа што со истото не се злоупотребил конкретен малолетник, но ваквите обиди се неоправдани и неосновани на реалноста. Една од првичните, а воедно и најпозната интернационална операција во борба против детската порнографија, *Operation Starburst*,²⁶ е преземена токму од Британската влада. По оваа операција ќе бидат преземени и првите легислативни чекори за инкриминирање на поседувањето на детска порнографија.

25) Статистика преземена од Missing Children Europe од текстот „ЕУ построго спрема детската порнографија“, објавен во октомври 2008 г.

26) Во јули 1995 г., Британската полиција ќе открие педофилски прстен чиешто членови ќе дистрибуираат материјал со детска порнографија преку Интернет. Овој прстен го сочинувале 9 Британци и неколкумина други од Европа, Америка, Јужна Африка и Далечниот Исток.

И Велика Британија е исто така потписник на Конвенцијата за правата на детето, Факултативен протокол кон Конвенцијата за правата на детето кој се однесува на продажба на деца, детска проституција и детска порнографија и Конвенцијата за компјутерски криминалитет.

Повеќето земји наоѓаат различни начини на филтрирање на непристојните содржини на Интернет. Така, на пример некои издвојуваат посебни црни листи на веб-страници коишто хостираат детска порнографија. **Белгија** е една од земјите што имаат таква листа. Министерот за административна реформа, Винсент ван Квикенборн, во обид да ја забрани детската порнографија на Интернет предлага протокол помеѓу Интернет провајдерите и Владата. Специјалниот оддел на сојузната полиција – Сојузната единица за компјутерски криминал (FCCU) потврдува дека годишно открива 800-1.000 веб-сајтови со детска порнографија хостирани во странство, но судската процедура за блокирање на овие веб-сајтови ретко се користи, бидејќи е премногу сложена. Ваква листа е дел од законодавството и на **Франција**. Законот ги обврзува Интернет провајдерите „без одложување“ да го блокираат пристапот до сајтови вклучени на листата издадена под надзор на Министерството за внатрешни работи. Со цел да се спречи оспорување, за почеток, законот ќе се концентрира на педофилските содржини со цел „да ги заштити Интернет корисниците од слики со детска порнографија“. Операторите ќе треба да воведат софтвер во нивната мрежа со кој ќе се прекине секаква конекција на педофилски сајтови наведени од полицијата. Француската влада секогаш ќе може да ја прошири листата со едноставно донесување на одлука. проблемот е во тоа што повеќето од проблематичните веб-сајтови се хостираат надвор од француските граници. Така, од минатогодишните жалби само 308 се однесувале на веб-сајтови хостирани во Франција, додека 1.552 на сајтови хостирани во странство.²⁷ Слична е ситуацијата и со **Италија** којашто е пред усвојување на нацрт-законот 733 со назив „Безбедносен пакет“, составен од повеќе координирани одредби, со цел да се подобрат, овластувањата на полициските органи и јавниот обвинител. Законот подразбира давање слобода на обвинителот, доколку открие криминални активности на Интернет, да побара тој сајт или онлајн сервис да биде блокиран од италијанските провајдери, кои доколку не го направат тоа ќе бидат казнети со 250.000 евра. **Германската** влада, пак, има потпишано „волонтерски договори“ со 5 големи Интернет провајдери (Дојче Телеком, Водафон/Аркор, Ханс Нет, Кабел Дојчланд и Телефоника О2 кои држат 75% од германскиот пазар за Интернет пристап) за филтрирање на детска порнографија преку системот на имиња на домени (DNS).

27) <http://metamorphosis.org.mk/> последен пат отворена на 12.10.2009 година.

Хрватска

Законската регулатива за детска порнографија во Хрватска се состои од два правни акта: Конвенција о кибернетичком криминалитету²⁸ и Кривичниот закон. Во член 196 е инкриминирано кривичното дело “Iskorištavanje djece ili maloljetnih osoba za pornografiju”²⁹. Со ратификувањето на Конвенцијата за кибернетски криминал следи и измена на хрватското казнено законодавство во оваа сфера³⁰ и дополнување на Хрватскиот кривичен законик со членот 197а, кој ја инкриминира детската порнографија на компјутерски систем или мрежа.³¹

Детската порнографија во македонското казнено законодавство

Република Македонија има обврска да обезбедува услови за остварување и заштита на правата на децата како врз основа на внатрешното законодавство така и врз основа на потпишани и ратификувани меѓународни документи од областа на човековите права и слободи, особено на тие што третираат специфични права на децата. Тука спаѓаат двата факултативни протокола кон Конвенцијата за правата на детето, првиот за вклучување

28) Подетално за примената на оваа Конвенција во кривичното законодавство на Р. Хрватска в. Новоселац, П. /ур./ (2007): 175, 177.

29) Член 196 од КЗ на Р.Хрватска (измени и дополнувања NN 71/06): (1) Tko snimi dijete ili maloljetnu osobu za izradbu slika, audiovizualnog materijala ili drugih predmeta pornografskog sadržaja, ili prodaje, ili raspačava, ili prikazuje takav materijal, ili dijete navede na sudjelovanje u pornografskoj predstavi, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do pet godina.

(2) Predmeti i sredstva iz stavka 1. ovoga članka oduzet će se.

30) Aksentijević, С. Статија достапна на https://www.sigurnost.info/zakoni_i_regulativa/sudsko-vjestacenje-u-slucajevima-kaznenih-djela-djecje-pornografije.html последен пат отворена на 02.10.2009 година

31) Член 197 – а од КЗ на Хрватска: (1) Tko pomoću računalnog sustava ili mreže proizvodi, nudi, distribuira, pribavlja za sebe ili drugoga, ili tko u računalnom sustavu ili na medijima za pohranu računalnih podataka posjeduje pornografske sadržaje koji prikazuju djecu ili maloljetnike u seksualnom eksplicitnom ponašanju ili koji su fokusirani na njihove spolne organe, kaznit će se kaznom zatvora od jedne do deset godina.

(2) Tko djetetu, posredstvom računalnog sustava, mreže ili medija za pohranu računalnih podataka učini pristupačnim slike, audiovizualne sadržaje ili druge predmete pornografskog sadržaja, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do tri godine.

(3) Posebne naprave, sredstva, računalni programi ili podaci korišteni ili prilagođeni za počinjenje kaznenog djela iz stavka 1. i 2. ovoga članka oduzet će se.

на децата во вооружените судири и вториот кој се однесува на продажбата на деца, детската проституција и детската порнографија, потоа конвенциите на Советот на Европа со кои се регулираат одделни сегменти или права на детето, како и релевантни политички декларации. Сите тие и слични документи што ги има прифатено државата, претставуваат дел од внатрешниот правен поредок, согласно со член 118 од Уставот на Република Македонија.³²

Заради осознавање на реалните состојби, Владата на Република Македонија на седницата одржана на 27 јуни 2008 год. формира работна група составена од претставници на релевантните министерства: Министерството за правда, како носител на активностите, Министерството за труд и социјална политика, Министерството за здравство, Министерството за образование и наука и Министерството за внатрешни работи, со цел изготвување на информација за состојбата со сексуалната злоупотреба на децата и педофилијата во Република Македонија. Владата на десеттата седница, одржана на 27 август 2008 год., ја разгледа и ја усвои „Информацијата за состојбата со сексуална злоупотреба на деца и педофилија во Република Македонија со предлог мерки“ и го задолжи Министерството за труд и социјална политика, во соработка со Министерството за правда, Министерството за здравство, Министерството за образование и наука и Министерството за внатрешни работи, да изготви Акционен план за превенција и справување со сексуалната злоупотреба на деца и педофилија.³³ Период на реализација на овој план е до крајот на 2009 година.

Во Акциониот план се утврдуваат следниве насоки и приоритети:

1. Спроведување на Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба, Конвенцијата за правата на детето, Факултативниот протокол за продажба на деца, детска проституција и детска порнографија кон Конвенцијата за правата на детето и други меѓународни документи што ги утврдуваат механизмите и обврските за заштита на деца од сексуална злоупотреба и педофилија;
2. Преземање на мерки за превенција и сензибилизирање на целокупната јавност за оваа негативна појава;
3. Воспоставување на мерки за помош и заштита на жртвите на сексуална злоупотреба и педофилија;

32) Устав на РМ.

33) Акционен план за превенција и справување со сексуална злоупотреба на деца и педофилија 2009-2012 година.

4. Воведување мерки и програма за третман на лицата осудени за овие дела, за време на издржување на казната и по завршување на казната, а со цел спречување на рецидивизмот;
5. Воспоставување на механизам за координација на инволвирани субјекти од сите области во превенцијата и справувањето со сексуалната злоупотреба на децата и педофилијата;
6. Воспоставување на континуирана едукација на стручни лица за препознавање и преземање на мерки на заштита;
7. Воспоставување на единствена евиденција;
8. Спроведување на мониторинг и евалуација и
9. Унапредување на меѓународната соработка.

Меѓу најважните **законодавни** активности што ги планира овој план ги вбројуваме: Усогласување на законодавството на Република Македонија со Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба и Ратификација на Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на деца од сексуална експлоатација и сексуална злоупотреба.³⁴

Кривичното дело „Прикажување на порнографски материјал на малолетник кој не наполнил 14 години“ е новелирано со новата реформа на КЗ од 14 септември 2009 година,³⁵ односно кон претходната

34) Во останатите активности спаѓаат: Истражување и анализа на состојбата со сексуалната злоупотреба на деца и педофилија во Република Македонија; Сензибилизирање и подигање на јавната свест за проблемот на сексуалната злоупотреба на децата и педофилијата; Поттикнување на пријавување на случаи на сексуална злоупотреба на деца поради што ќе бидат регистрирани посебни електронски адреси за пријавување на сексуална злоупотреба на деца и педофилија и Национална СОС линија за пријавување на случаи на сексуална злоупотреба на деца и педофилија; Подготовка на единствен протокол за постапување на институциите во случаи на откривање и третирање на случаи на сексуална злоупотреба на деца и педофилија; Континуирана едукација на стручни лица односно подготовка на програма за континуирана обука на стручните лица за препознавање на деца-жртви на сексуална злоупотреба и педофилија; и подготовка на програма за мултиресорска обука на локално ниво за препознавање и работа со сексуално злоупотребени деца; Вклучување на содржини кои се однесуваат на сексуална злоупотреба на деца и насилство во наставните курикулуми во соодветните високо образовни институции; Воспоставување на систем за евиденција и известување за случаите за сексуална злоупотреба на деца и педофилија; Ефективно и координирано спроведување на акциониот план за превенција и сексуална злоупотреба на деца и педофилија и др.

35) Прикажување на порнографски материјал на малолетник, член 193:

(1) Тој што на малолетник кој не наполнил 14 години ќе му продаде, прикаже или со јавно излагање на друг начин ќе му направи достапни слики, аудиовизуелни и други предмети со порнографска содржина или ќе му прикаже порнографска претстава, ќе се казни со

инкриминација се додадени три нови става (4, 5 и 6)³⁶ коишто преставуваат видоизменетост, во смисла на допрецизирање на претходниот ст.4, при што законодавецот покажува тенденција на остра казнена репресија за новоинкриминираните дела. Меѓутоа, постои една контрадикторност помеѓу ставовите 4 и 5. Имено, во став 4 стои дека „Тој што ќе **присили малолетно лице на изработување и снимање** слики или други предмети со порнографска содржина или за порнографска претстава, ќе се казни со затвор од најмалку **осум** години.“ Додека во став 5 стои „Ако делото од став (4) на овој член е сторено врз малолетник кој не наполнил 14 години, сторителот ќе се казни со затвор најмалку **четири** години“. Нелогичноста е во тоа што доколку сторителот на ова казнено дело истото го стори врз малолетно лице (лице под 18 години) му се заканува казна од најмалку 8 години, а доколку го стори врз малолетник кој не наполнил 14 години тогаш ќе се казни со казна од најмалку 4 години. Казната, согласно со принципот *argumentum a maiore ad minus*, би требало или да биде 4 години за став 4а 8 години за став 5 или, пак, само казната од став 5 да биде построга од онаа на став 4. Во став 6, пак, за прв пат е воведена казнената одговорност на правните лица за ова кривично дело.

На мислење сме дека ставовите 4 и 5 преставуваат посебно дело коишто не би требало да биде опфатено под насловот „прикажување на порнографски материјал на малолетник кој не наполнил 14 години“ туку во наредниот член 193-а, односно Производство и дистрибуција на детска порнографија.

затвор од шест месеци до три години.

(2) Ако делото е сторено преку средства за јавно информирање, сторителот ќе се казни со затвор од три до пет години.

(3) Со казната од став 2 ќе се казни тој што ќе злоупотреби малолетно лице за изработување на аудиовизуелни слики или други предмети со порнографска содржина или за порнографска претстава како и тој што учествува во претставата.

(4) Тој што ќе присили малолетно лице на изработување и снимање слики или други предмети со порнографска содржина или за порнографска претстава, ќе се казни со затвор од најмалку осум години.

(5) Ако делото од став (4) на овој член е сторено врз малолетник кој не наполнил 14 години, сторителот ќе се казни со затвор најмалку четири години.

(6) Ако делото од овој член го стори правно лице, ќе се казни со парична казна.

(7) Предметите од ставовите 1, 2, 3 и 4 ќе се одземат.

36) Ставовите 4, 5 и 6 се воведени со Законот за изменување и дополнување на Кривичниот закон („Сл. весник на РМ“ бр.114 од 14.9.2009 година, кои ќе почнат да се применуваат шест месеца од денот на влегувањето на сила на овој Закон).

Во врска со новините на КЗ од 2009 година поврзани со оваа област, нужно е да истакнеме и дека инкриминацијата од член 193-а од КЗ³⁷ има измени како во насловот така и во содржината. Претходната инкриминација гласеше „Производство и дистрибуција на детска порнографија преку компјутерски систем“ (чл. 193-а). Инкриминирањето на делото беше условено со потребата од усогласување на домашното кривично законодавство со меѓународните документи, во случајов со Факултативниот протокол кон Конвенцијата за правата на детето, за трговија со деца, детска проституција и детска порнографија. Воедно и решенијата во компаративното законодавство укажуваат на постоењето на ваквите инкриминации.³⁸ Уважувањето на овие барања овозможува да се комплетираат инкриминациите од оваа област (прикажување, дистрибуција и производство на порнографски материјал). Како релевантен меѓународен документ од оваа област ќе ја спомнеме и **Конвенцијата за кибернетскиот криминалитет** (Convention on Cybercrime, ETS) која Р. Македонија ја има потпишано на 15 септември 2004 година, а стапи во сила на 1 јануари 2005 година.³⁹

Со чл. 49 од Законот за изменување и дополнување на Кривичниот закон (Сл. Весник бр.114 од 14.09.2009 година по членот 193-а е додаден нов наслов и нов член 193-б кои гласат: „Намамување на обљуба или друго полово дејствие на малолетник кој не наполнил 14 години“.⁴⁰ И овој член,

37) Овој член е за прв пат воведен со Законот за изменување и дополнување на Кривичниот закон („Сл.весник на Р.Македонија“ бр.7 од 15.1.2008 година), а потоа изменет со Законот за изменување и дополнување на Кривичниот закон („Сл. весник на РМ“ бр.114 од 14.9.2009 година) во кој гласи: „Производство и дистрибуција на детска порнографија, член 193-а:

(1) Тој што произведува детска порнографија со цел за нејзина дистрибуција или ја пренесува, или ја нуди или на друг начин ја прави достапна детската порнографија, ќе се казни со затвор од најмалку пет години.

(2) Тој што набавува детска порнографија за себе или за друг или поседува детска порнографија, ќе се казни со затвор од пет до осум години.

(3) Ако делото од ставовите 1 и 2 на овој член е сторено преку компјутерски систем или друго средство за масовна комуникација, сторителот ќе се казни со затвор од најмалку осум години.

38) Бачановиќ, О. Полициска академија - Скопје, Универзитет „Св. Климент Охридски“ - Битола, Кривичноправна заштита на малолетни лица - жртви на кривични дела,

39) „Службен весник на РМ“ бр.41/2004 година.

40) Член 193-б: (1) Тој што преку компјутерско-комуникациски средства со закажување средба или на друг начин намамува малолетник кој не наполнил 14 години на обљуба или друго полово дејствие или на производство на детска порнографија и ако со таквата намера е остварена непосредна средба со малолетникот, ќе се казни со затвор од една до пет години.

како и останатите, е еден од неопходните чекори, кои нашата држава мора да ги преземе за да го приближи своето законодавство до законодавството на земјите-членки на ЕУ, односно да го хармонизира истото со сите релевантни меѓународни документи.⁴¹

ЗАКЛУЧОК

Детската порнографија е феномен којшто претставува сериозна закана за подмладокот во целиот свет. Водејќи се од сериозноста на овој проблем, многубројни меѓународни организации и тела се посветени на експлицитно, недвосмислено и прецизно оформување на правната рамка за овој вид на криминалитет. Со таа цел донесени се многубројни конвенции, декларации, протоколи, резолуции, понатаму, одржани се многубројни средби и конференции со цел да се хармонизира законодавството на овој план.

Се поставува прашањето „Како младите да бидат безбедни во „темните улички“ на Интернет?“ Повеќето земји имаат т.н системи за саморегулирање или *Self-regulation by ISPs - the Internet Watch Foundation*. Оваа фондација е основана од Британската влада во 1996 година, а иста ваква фондација има основано и Холандија. IWF има електронска адреса, телефонски број и факс на коишто корисниците на Интернет можат да пријавуваат материјали поврзани со детска порнографија. Друго решение на овој проблем е барањето на лозинка за влез на одредени веб-страници, кој е поврзан со број на кредитна картичка.⁴² Доколку тие содржат материјали коишто е неопходно да се цензурираат, тогаш го отежнуваат пристапот на овие страници со задолжително идентификување на корисникот, како и наплаќање на неговата посета.

Правилното користење на техничките решенија исто така може да се смета како соодветен чекор за спречување на оваа нус-појава. Како технички решенија ќе ги споменеме: *Platform for Internet Content Selections (PICS)* која претставува филтер преку кој поминуваат содржините кои се

41) Оваа инкриминација е предвидена во КОНВЕНЦИЈА НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ЗА ЗАШТИТА НА ДЕЦА ОД СЕКСУАЛНА ЕКСПЛОАТАЦИЈА И СЕКСУАЛНА ЗЛОУПОТРЕБА, во која стои: Секоја договорна страна ги презема неопходните законодавни или други мерки за имкриминација на намерниот предлог, преку информации и комуникациски технологии на полнолетен за средба со дете кое не е на возраста утврдена во членот 18 став 2, со цел извршување на некое од делата утврдени со членот 18 став 1а или членот 20 став 1а кон него или нејзе, кога овој предлог бил проследен со материјални акти што водат кон таква средба.

42) На пример, Adultcheck (<http://www.adultcheck.com>) е компанија регистрирана во САД, чијашто дејност е проверување на содржината на веб-страниците.

етикетирани како сомнителни. Најсоодветна заштита нудат т.н. *Parental control software или софтвери за родителски надзор*. Овие алатки се дизајнирани за филтрирање и блокирање на страници коишто содржат материјали кои не смеат да се прикажуваат на малолетници без родителски надзор. Ваков софтвер имаат вградено и модерните ТВ уреди.

Со оглед на тоа дека нашата земја е проевропски ориентирана, а воедно во своето законодавство декларира посебна заштита на децата,⁴³ сметаме дека беа неопходни новите измени на Казнениот закон на РМ во однос на детската порнографија и тоа како заострување на казнената репресија за нејзино прикажување на малолетник кој не наполнил 14 години, така и во однос на нејзиното производство.

Меѓутоа, на мислење сме дека освен овие измени во кривичното законодавство, потребни се соодветни измени и во Законот за електронско комуницирање односно и во Законот за радиодифузна дејност. Имено, само Законот за радиодифузна дејност⁴⁴ и Правилникот од Советот за радиодифузија, којшто не го опфаќа Интернетот, забрануваат прикажување на порнографски содржини во период кога децата гледаат телевизија.

43) На пример, во Закон за малолетничка правда („Службен весник на Република Македонија“ бр. 87 од 12 јули 2007). Одредбите на петтиот дел од Законот се однесуваат на посебната заштита на малолетници жртви на кривични дела (чл. 137- 143). На овој начин, за прв пат во еден законодавен акт се востановува обврска на надлежните, пред сè државни, органи да водат сметка кога се во прашање малолетни жртви на кривичните дела, Бачановиќ, О. Полициска академија - Скопје, Универзитет „Св. Климент Охридски“ - Битола, Кривичноправна заштита на малолетни лица - жртви на кривични дела,

44) ЗАКОН ЗА РАДИОДИФУЗНАТА ДЕЈНОСТ („Сл. весник на Р. Македонија“ бр. 20/97 од 30.4.1997 година, член 35: Во програмата на радиодифузните организации не се дозволени емисии кои се насочени кон насилно уривање на уставниот поредок

Во програмата не смее да се прикажуваат непристојни содржини, особено со порнографија и насилство. Во програмата не можат да се емитуваат емисии кои можат штетно да влијаат на телесниот, духовниот или моралниот развој на децата и младинците. Филмовите и другите емисии што можат штетно да влијаат врз психофизичкиот развој на децата и младинците, можат да се прикажуваат само меѓу 24 и 6 часот. Казната е предвидена во член 85: Со парична казна од 100.000 до 300.000 денари ќе се казни за прекршок радиодифузна организација или друго правно лице, ако:

.... 5) врши дејност без програма или емитува и дистрибуира радиодифузна програма спротивно на утврдените услови по одредбите на членовите 31, 32, 33, 35 и 47; Со парична казна од 30.000 до 50.000 денари ќе се казни и одговорното лице во радиодифузната организација или друго правно лице. За сторениот прекршок од став 1 точки 4, 5 и 9 на овој член, може да се изрече и заштитната мерка забрана за вршење радиодифузна дејност во траење од шест месеци до една година.

Во македонската легислатива не постои закон кој би ја санкционирал детската порнографија на Интернет. односно не постои формална регулација на содржините на Интернет. Провајдерите на услуги изјавуваат дека не вршат филтрирање на содржините кои се објавуваат на нивните сервери, а ги отстрануваат само оние за кои постои судски налог. СПЕМ-от претставува регулирана содржина забранета со Законот за електронски комуникации од 2005 г., но колку што е запознаена јавноста, регулаторното тело (АЕК) одговорно за спроведување на Законот, сè уште ги нема спроведено овие одредби. Како примери за само/регулација може да се посочи само проектот за Заштита и безбедност на децата на Интернет.

Литература

- Akdeniz, Y.: Internet child pornography and the law: national and international responses, University of Leeds, UK, 2008;
- Aksentijević, C. Статија достапна на https://www.sigurnost.info/zakoni_i_regulativa/sudsko-vjestacenje-u-slucajevima-kaznenih-djela-djecje-pornografije.html последен пат отворена на 2.10.2009 година.
- Casey, E.: HANDBOOK OF COMPUTER CRIME INVESTIGATION FORENSIC TOOLS AND TECHNOLOGY, ACADEMIC PRESS, 2003.
- Ferraro, M., Casey, E., McGrath, M.: INVESTIGATING CHILD EXPLOITATION AND PORNOGRAPHY: THE INTERNET, THE LAW AND FORENSIC SCIENCE, Elsevier Academic Press, 2005.
- Gibbons Thomas (1996) 'Computer Generated Pornography', *International Yearbook of Law Computers and Technology*, 1995, vol. 9, pp 83-95, page 87.
- <http://www.adultcheck.com>
- <http://www.childrensembassy.org.mk/WBStorage/Files/konvencija%20celosna.pdf> , Последен пат отворена на 10.10.2010 година;
- <http://www.junius.co.uk/censorship/index.html>
- <http://www.junius.co.uk/censorship/PICS.html>
- http://www.law.cornell.edu/uscode/18/usc_sec_18_00002256----000-.html , последен пат отворена на 4.10.2009 година.
- Jenkins, P.: Beyond tolerance: child pornography on the Internet, NEW YORK UNIVERSITY PRESS, 2001.
- Stojanovic, B. Krivico pravni aspekt pornografije, JRKK,
- Taylor, M., Quayle, E.: Child Pornography An Internet Crime, Brunner - Routledge, 2003, New York.
- Time Magazine article in the summer of 1995. See P Elmer-Dewitt 'On a screen near you: Cyberporn', *Time*, 1995, July 3, <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1101950703-134361,00.html>

- Акциониот план за превенција и справување со сексуална злоупотреба на деца и педофилија 2009-2012 година.
- Бачановиќ, О. Полициска академија - Скопје, Универзитет „Св. Климент Охридски“ - Битола, Кривичноправна заштита на малолетни лица - жртви на кривични дела.
- Закон за малолетничка правда, „Службен весник на Република Македонија“, бр. 87 од 12 јули 2007.
- ЗАКОН ЗА РАДИОДИФУЗНАТА ДЕЈНОСТ, „Сл. весник на Р.Македонија“ бр. 20/97 од 30.4.1997 година
- Камбовски, В. (1997) *Казнено право - посебен дел*, „Просветно дело“, Скопје.
- Камбовски, В. *Казнено право - посебен дел*, Просветно дело, Скопје, 2003 година.
- КЗ на Р.Хрватска (измени и дополнувања NN 71/06).
- КОНВЕНЦИЈА НА СОВЕТОТ НА ЕВРОПА ЗА ЗАШТИТА НА ДЕЦА ОД СЕКСУАЛНА ЕКСПЛОАТАЦИЈА И СЕКСУАЛНА ЗЛОУПОТРЕБА.
- Конвенцијата за кибернетскиот криминалитет, „Службен весник на РМ“ бр.41/2004 година.
- Конвенцијата за правата на детето, „Сл. весник на РМ“ бр. 15/1990 , ратификувана на 2.12.1993.
- Кривичен законик на Р. Македонија („Сл. весник на РМ“ бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 87/07, 07/08, 139/08, 114/09).
- Метаморфозис - независна, непартиска и непрофитна фондација со седиште во Скопје, Република Македонија. <http://metamorphosis.org.mk>
- Новоселац, П. /ур./, (2007) *Посебни део казненог права*- прво издање, уџбеници Свеучилишта у Загребу, Правни факултет Свеучилишта у Загребу.
- „Службен весник на РМ“ бр.41/2004 година.
- Статија „ЕУ построго спрема детската порнографија“ објавена во октомври 2008.
- Статија од *Lynne Christensen*: Cyberporn study: more heat than light? <http://www.columbia.edu/cu/21stC/issue-1.2/Cyber.htm> последен пат отворена на 28.9.2009 година.
- Устав на РМ.
- Факултативен протокол кон Конвенцијата за правата на детето кој се однесува на продажба на деца, детска проституција и детска порнографија*, „Службен весник на РМ“ бр. 44/2003 година.